Indian Streams Research Journal
Vol -1 , ISSUE –2, March – 2011
ISSN:- 2230-7850 Available online at www.isrj.net

ORIGINAL ARTICLE

जारवा आदिवासी जमातीच्या स्त्रियांच्या मानवी हक्काचा समाजशास्त्रीय अभ्यास

भुरके नागोराव संभाजी

लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील महिला , महाविद्यालय, सोलापूर .

सारांश

ऑरिस्टॉटल यांच्या मते राज्याची निर्मिती ही मनुष्याच्या सुरक्षेसाठी व मनुष्याच्या कल्याणाकरिता टिकून राहत असते. मनुष्य जातीचे कल्याण साधायचे असेल तर त्यासाठी त्याप्रमाणे परिस्थिती निर्मिती केली पाहिजे. ज्यात सर्वांगीण उन्नती होऊ शकते. जीवन केवळ जगणे नव्हे तर उत्तम प्रकारे जगणे होय. उत्तम प्रकारे जीवन जगायचे असेल तर त्यासाठी काही साधने उपलब्ध केली पाहिजे ती साधने म्हणजे हक्क व अधिकार होय.

प्रस्तावना

* मानवी हक्क व अधिकारांचे स्वरूप:-

भाषा, धर्म, लिंग, वंश, देश कोणताही असला तरी माणुस हा एकच असतो. माणूस म्हणून त्याच्याही गरजा, प्रश्न सारखेच असतात. या गरजांची पूर्तता होण्यासाठी तसेच मानसाचे अस्तित्व व प्रतिष्ठा कायम ठेऊन त्याचा विकास होण्यासाठी त्याला काही हक्काची आवश्यकता असते. विचार व अभिव्यक्तीचे स्वातंत्र्य जपण्याचे स्वातंत्र्य संचार व संघटना स्वातंत्र्य समतेचे हकक, धर्म, स्वातंत्र्य असे काही महत्वाचे हक्क आहेत. वंश, धर्म, जाती, लिंगराष्ट्र या आधारावर माणसामाणसात भेदभाव न करता हे हक्क सर्वानाच उपयोगात आले पाहिजेत असा विचार दुसऱ्या महायुध्दानंतर प्रकार्षाने पुढे आला यालाच "मानवी हक्क" असे म्हणतात.

संयुक्त राष्ट्राच्या स्थापने मागे एक प्रमुख उद्देश असा होता की, मानवी हकक सुरक्षित राहिले पाहिजेत. यासाठी संयुक्त राष्ट्रांच्या आमसभेने १० डिसेंबर १९४८ रोजी मानवी हक्कांचा जाहिरनामा घोषित केला. संयुक्त राष्ट्राच्या सभासद राष्ट्रांनी हे मानवी हक्क आपआपल्या देशातील नागरिकांना द्यावेत असे स्पष्ट करण्यात आले.

या मानवी हक्कांच्या जाहिरनाम्यात एकूण ३० अनुच्छेद असून त्यात नागरी, आर्थिक, राजकीय व सामाजिक हक्कांचा समावेश करण्यात आला आहे. यातील बरेच अधिकार लोकशाही देशांच्या संविधानात अंतर्भूत करण्यात आले आहेत. मानवी हक्क जाहिरनाम्यात १४ मानवी हक्क सांगितले आहेत.

भारतीयांना मानवी हक्क मिळाले हे खरेपण निरक्षरता जातीभेद, जमातवाद, दहशतवाद अशा कारणामुळे सर्व नागरिकांना हे हक्क समाना सारख्याच प्रमाणात उपयोगता येत नाहीत. संयुक्त राष्ट्रांनी १० डिसेंबर १९४८ मध्ये मानवी हक्कांचा जाहिरनामा प्रसिध्द केला. बहुतेक सर्व लोकशाही देशातील नागरिकांना आपआपल्या संविधानामधुन त्याची हमी मिळाली तरी ही अनेक देशात मानवी हक्कांची पायमल्ली होत आहे. दक्षिण अफ्रिकेतील श्वेतवर्णीय सरकारने काळे व गोरे असा नागरिकांमध्ये भेदभाव करून बराच काळ कृष्णवर्णियाचे मानवी हकक नाकारले आहे. वर्णभेदाचे हे धोरण म्हणजे मानवी हक्कांची पायमल्ली होती. दक्षिण अफ्रिकेतील सरकारने कृष्णवर्णीयांचे नेते नेल्सन मंडेला यांना वीस वर्षाहुन अधिक काळ तरूगवासात ठेवले होते तर पिटोरीयांच्या बेंजामिन नेलो नामक कृष्णवर्णीयांचे हे कृत्य मानवी हक्कांना धाब्यावर बसवणारे होते.

भारतातही संविधानानुसार सर्व नागरिकांना मानवी हक्क मिळालेले आहेत. दलित, आदिवासी स्त्रियावर होणारे अत्याचार हे मानवी हक्कांच्या पायमल्लीचेच उदाहरण आहे.

*** मानवी हक्काची आवश्यकता :-**

जगातील मानवी समाजात विविधता आहे. समाजात वांशिक, धार्मिक, भाषिक इत्यादी प्रकारची भिन्नता आहे. त्याचप्रमाणे (लिंगभेद) समाजातील विविधतेत एकात्मता असेल तर विविधतेला वैभव संपन्नता प्राप्त होते. मानवी समाजाचे कल्याण हे एकमेव उदात्त उदिष्ट मानव जातीने डोळयासमोर ठेवले तर मानव जातीला प्रगतीच्या दिसेने वाटचाल करता येईल. परंतु त्यासाठी धर्म, वंश, लिंग, भाषा इ. बाबी गौन मानल्या पाहिजे. प्रत्यक्षात मात्र विश्व समाजातील विविधता ही भेदात रूपांतरीत झालेले दिसून येते. या भेदाला उच्च नीचतेचा स्वरूप प्राप्त झाले आहे. त्याच्या मुलाशी मानवी अहंकार आहे. त्यातून मानवी समाजासमोर बिकट आणि गंभीर स्वरूपाच्या समस्या निर्मा झाल्या आहेत. आतापर्यंत अनेक व्यक्ती व संस्थानी यासाठी प्रयत्न केले आहे. मानवी हक्कांची सनद ही एक महत्वाचा प्रयत्न आहे. अशा प्रकारचे मानवी हक्क सर्वांनी जतन करण्याची गरज आहे. ती गरज का निर्माण झाली हे समजून घेतले पाहिजे. आज भारतात ४२७ अनुसूचित जमती आहत. त्यांची लोकसंख्या २००१ मध्ये ८.२० टक्के होती. या जमाती संपूर्ण भारतभर विखूरलेल्या आहेत. १९३१ साली हटन यांी आदिमजाती, १९४१ मध्ये जनजाती, भटके, आदिवासी, तर वेरिअर इल्वीन यांनी 'आदिवासी' डॉ. जी.एस. घुर्ये यांनी मागासलेले हिंदू, ठक्करबाप्पानी 'भूमिपुत्र' तर भारतीय संविधानाने कलम ३४१ व ३४२ मध्ये केलेल्या तरतुदीनुसार अनुसूचित जमाती (Scheduled tribes) असे संबोधले आहे.

*** आदिवासींची व्याख्या :-**

१) पेरी मते :- "समान बोली बोलणाऱ्या आणि सामान्य भूप्रदेशावर राहणाऱ्या लोकसमूहास जमात म्हणतात."

२) "एक समान भाषेचा वापर करणारा एकच पूर्वजापासून उत्पत्ती सांगणारा, एका विशिष्ट भूप्रदेशात वास्तव्य करणारी तंत्रशास्त्रीय दृष्टीने मागासलेला, अक्षर ओळख नसलेला व रस्त संबंधावर आधारित सामाजिक व राजकीय रितीरिवाजांचे पालन करणारा समूह म्हणजे जमात होय."

जमातीची भौगोलिक आधारानुसार विभागणी भौगोलिक दृष्टया भारताची तीन प्रमुख भागात विभागणी ली.

अ) उत्तर पूर्व भारत

ब) मध्य भारत

) दक्षिण भारत अंदमान बेटावरील ओंगे, जारवा, सेंटीनाली जमाती अंतर्भूत आहेत.

अंदमान निकोबार बेटावरचे ओंगे व जारवा हे निग्रिटो वंशाचे असून त्यांचा निर्देश सुदूर पूर्वेकडील पिग्मी असा सुध्दा केला जातो. ामीण आणि शहरी सांस्कृतिक जीवनापासून दूर राहणाऱ्या जमाती हया जमाती अद्यापही अविकसित आहेत. उदाः- जारवा, ओंगे, सेंटीनली वगैरे

*** जारवा आदिवासी : सामाजिक स्थिती :**

निसर्गाशी तादात्म्य पावलेल्या आदिमानवाचे उरलेसुरले समूह आणि तथाकथित संस्कृतीरक्षक यांच्यातील एक बखेडा नव्याने जगासमोर आला आहे. 'द ऑब्झर्व्हर' तसेच 'द गार्डियन' या ब्रिटीश माध्यमाच्या संकेतस्थळावर अलिकडेच जारवांच्या अर्थनग्न अवस्थेतील नृत्यांची चित्रफीत झळकली. मुख्या म्हणजे पर्यटकांनी अन्नाची लालूच दाखवत त्याबदल्यात त्यांना नाचायला लावले. त्यातून देशात एक नवे वादळ उठले आहे.

आंदमान-निकोबारच्या पटयात आजही ओंगी, सेन्टेन लीज ग्रेट अंदमानीज, शॅाम्पेन आणि जारवा या आदिम मानवी प्रजाती टिकून आहेत. त्यांच्यापैकी जारवांची चर्चा अधिक होत राहीली. त्याचे एक कारण म्हणजेही जमात नामशेषही त्याच्या उंबरठयावर उभी आहे. मंगोलियन वंशाचा प्रभाव असलेलीही जमात हजारो वर्षापूर्वी केव्हातरी आफ्रिकेतून भारतात स्थलांतरीत झाली असे म्हणतात. त्यांच्या काळा वर्ण, निबर करीही नितळ कांती, दाट कुरूळे केस, बेताची उंची आणि काटक शरीराचा मध्यम बांधा हीत्याचे रूपही या

तकाला पुष्टी देते. आजही धनुष्य बानाने शिकार करणारीही जमात पूर्णत: निसर्गावर अवलंबून आहे. यांची संख्या २४० आहे. तशीही भटकी जमात त्यातहीतेसगळे एकत्र राहत नाहीत. ४०-५० च गटामध्येते विखरून राहतात. जारवांसाठी अंदमानच्या जंगलात आदमासे २०२१ चौ. किमी चा टापूसुरक्षित केलेला आहे. ब्रिटीश वसाहत १८५८ मध्ये या बेटावर आली. स्वातंत्र्यानंतर अंदमान बेट हे भारताचे द्रशासितराज्य झाले. जारवांची लोकसंख्या पुढील प्रमाणे

अ.क्र.	वर्ष	अंदमान मधील जारवा आदिवासींची लोकसंख्या
१	१९०९	५८५
२	१९११	११४
३	१९२१	११४
४	१९३१	७०
५	१९५१	५०
६	१९६१	५००
७	१९७१	२५०
८	१९८१	२५०
९	१९९१	२८०
१०	२००१	२४०

(संदर्भ :-भारत जनगणना १९९० ॲन्थॉपोलिटीकल सर्व्हे ऑफ इंडिया)
वरील तक्त्यावरून अपणास हे आढळून येते की, जारवांची लोकसंख्या ही घटतांना आढळतो.

१९९८-९९ मध्ये जारवांचा बाह्य जगाशीसंपर्क आला तेव्हा पासून ह्या जमातीमध्ये वेगाने बदल झाले.

अंदमान ट्रंकरोड (ATR) ३५ कि.मी. जारवांच्या भू-त्राच्या आरक्षित क्षेत्रात माध्यमातून जात होता. येथे अनेक पर्यटक बसने जात असत. यातून जारवा भिक मागण्यास शिकले. जाळण्यासाठी माचिसचा उपयोग करणे, प्लॅस्टीक वापर रू-न लाले.

२००८ मध्ये जारवा स्त्रियांना अर्धनग्न अवस्थेत बिस्किट, केळी, फळे यासारख्या खाद्य पदार्थांचे अमिष दाखवून बसमधील पर्यटकांनी नृत्य करण्यास भाग पाडले. याची ब्रिटीश पत्रकारांने चित्रफितीतयार करून विविध वाहिन्यांवर दाखविली. हे कृत्य सर्व जगभर दाखविण्यात आले आहे. यावर जगभर चर्चा झाली. त्यामुळे भारत सरकारलाही जाग आली. आधुनिक समाजाच्या बारबालाप्रमाणे त्यांच्याकडून एका बिस्किटाच्या तुकड्यासाठी नृत्य करायला लावणारे आधुनिक मानसं कृत्य करताना आढळतात. विशेष म्हणजे यामध्ये पोलिस, सरंक्षक अधिकाऱ्यांचा समावेश असलेला दिसून आला.

भारताच्या संविधानात वय, लिंग, वंश, धर्म, जात सर्वांना समान अधिकार प्रदान केले आहे. सर्वांना नैसर्गिक मानवी हक्क प्रदान केलेले आहेत. जगण्याचा अधिकार सर्वांना आहे. जारवा ही जमात अत्यंत विरळ आहे. त्यांचे फक्त २४० सदस्य उरलेले आहेत. त्यांनाही जीवन जगण्याचे स्वातंत्र्य आहे. त्यांचेहे स्वातंत्र्य नागरीसंस्कृती हिरावून घेत आहे. त्यांच्या मानवी हक्कांची पायमळणीहोताना दिसून येत आहे.

उपाय :-

१) राष्ट्रीयस्त्री आयोगाने जारवा स्त्रियांवरील अन्याय अत्याचार दूर करण्याचा प्रयत्न करावा.
२) भारत सरकारने जारवांचे कुपोषण थांबविण्यासाठीसकस आहार पुरविणे तसेच त्यांच्या आरोग्याचे प्रश्न सोडविणे.
३) भारत सरकारने जारवांची सुरक्षा वाढवावी. तसेचत्यांची घटती लोकसंख्या यावर काबू करावा.

निषर्ष:-

भारतातील इतर नागरीकप्रमाणे जारवा भारताचे नागरिक आहेत. त्यांना मिळालेलेसर्व मूलभूत अधिकारतसेच त्यांच्या मानवी हक्कांची जतन व्हायला पाहिजे. ही जमात हळूहळू नष्टहोत आहे. बाह्य समाजाच्या संपर्कात आल्यामुळे त्यांना वाईट व्यसनं लागले आहेत. तसेच जारवा स्त्रियांचे शारिरीक शोषणहोत आहे. त्यांचे रक्षणहोणे गरजेचे आहे. समाजाने त्यांना नॅशनल पार्क, ज्युरासिक पार्क,

ह्युमनसफारी असे अनेक नावानी संबोधले आहे. पंरतु जारवा जमात ही प्राणी नाहीतते मनुष्य प्राणी आहेत. जगा व जगू द्या हा मानवी दृष्टिकोन लक्षात घेतलातर त्यांच्या मानवी हक्कांची पायमळणीहोणार नाही.

संदर्भ ग्रंथ:-

१) गोविंद गारे - २०१२ महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती, कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन, पुणे.
२) रा.ज. लोटे -२००६ आदिवासी समाजाचे समाजशास्त्र, पिंपळापुरे ॲन्ड पब्लिशर्स, नागपूर
३) भा.की. खडसे -२००६ आदिवासी समाजाचे समाजशास्त्र, हिमालया पब्लिशींग हाऊस, मुंबई.
४) शुभांगी गोटे-२००४ महिला सबलीकरण स्वरूप व समस्या, वरद पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
५) रावसाहेब चोले -१९८८ राष्ट्रीय एकात्मता, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
६) वडनेरे राजेंद्र -२००१ आदिवासी शेतमजूर आणि अल्प व अत्यअल्प भूधारक हक्क आणि परिपूर्ता, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक